



FRANÇOIS-MARIE AROUET de

Voltaire

Poème sur le désastre
de **Lisbonne**

Απόδοση στα ελληνικά
Γιάννα Πρίμπα

- Για πρώτη φορά
στην ελληνική γλώσσα.



24grammata.com
νέο *Flipping book*

François-Marie Arouet de Voltaire

Poème sur le désastre de Lisbonne

Ποίημα για την καταστροφή της Λισαβόνας

Poem on the Lisbon Disaster

Poema sul disastro di Lisbona

(τετράγλωσση έκδοση: Fr, Gr, En, It)

Απόδοση στα ελληνικά: Γιάννα Πρίμπα



Τίτλος του Πρωτοτύπου: **“Poème sur le désastre de Lisbonne”**

Συγγραφέας: [François-Marie Arouet de Voltaire](#)

Απόδοση στα ελληνικά: **Γιάννα Πρίμπα**

Επίλεκτες Ψηφιακές Εκδόσεις: [24grammata.com](#)

τηλ. +30 210 612 70 74, fax: +30 210 600 87 50

Υπεύθυνος σειράς: [Γιώργος Πρίμπας](#)

Σειρά: *εν καινώ*, Αριθμός σειράς: **4**

Επιμέλεια και διόρθωση κειμένου: Σωτήρης Αθηναίος

Τόπος και Χρονολογία πρώτης έκδοσης: Αθήνα, 29/04/2012

Μέγεθος Αρχείου: 2,96 MB

Σελίδες: 49

Μορφή αρχείου: Flipping book, pdf

Γραμματοσειρά: cambria, 14

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση δίχως την έγγραφη άδεια του μεταφραστή ή του εκδότη

[François-Marie Arouet de Voltaire](#)

Poème sur le désastre de Lisbonne

περιεχόμενα

Εισαγωγή του Γιώργου Πρίμπασελ.vii
Απόδοση στα Ελληνικά, “Ποίημα για την καταστροφή της Λισαβόνας”..... σελ. [1-9](#)
Πρωτότυπο κείμενο στα Γαλλικά “*Poème sur le désastre de Lisbonne*”σελ. [11-19](#)
Απόδοση στα Αγγλικά, *Poem on the Lisbon Disaster*.....σελ. [21-30](#)
Απόδοση στα Ιταλικά, *Poema sul disastro di Lisbona*.....σελ [31-40](#)

Εισαγωγή.

Την 1 Νοεμβρίου 1755, στις 9.20 π.μ., ανήμερα των Αγίων Πάντων για τους Καθολικούς, ένας σεισμός, σήμερα υπολογίζεται ότι ήταν της τάξης των 9 βαθμών της κλίμακας Richter, και το τσουνάμι που ακολούθησε, σκότωσαν 100.000 κατοίκους της Λισαβόνας, δηλαδή το μισό πληθυσμό της ή το 1/3 των κατοίκων της, τότε, Πορτογαλίας. Η Λισαβόνα ισοπεδώθηκε, σε μία άνευ προηγουμένου για τους ιστορικούς χρόνους φυσική καταστροφή, που συγκλόνισε την Ευρώπη και ήταν η αιτία για έντονες φιλοσοφικές αντιπαραθέσεις για την ύπαρξη ή μη Θείας πρόνοιας στον κόσμο, για τα αίτια των ανθρώπινων δεινών και την ερμηνεία αυτών. Μέσα στη θύελλα θέσεων και αντιθέσεων που ακολούθησε πλήθος ερωτημάτων τέθηκαν και τα οποία αμφισβητούσαν ευθέως τους απολογητές του Θεού όπως Τον παρουσίαζε η κυρίαρχη μεσαιωνική εκκλησιαστική εξουσία, ενώ καταργήθηκαν και τα Τάγματα των Ιησουιτών.

Ο σεισμός της Λισαβόνας ήταν ένα τρομακτικό γεγονός που όμως, όταν γρήγορα κόπασαν οι φωνές περί δήθεν θεϊκής τιμωρίας έχοντας χάσει κάθε πειστικό επιχείρημα, και με την καταλυτική παρέμβαση ανθρώπων ικανών, όπως ο πρωθυπουργός Σεμπαστιάο Ντε Μέλο, ο οποίος μάλιστα θεωρείται ως ο πρόδρομος της σεισμολογίας ενώ συνείσφερε σημαντικά στην κατασκευή κτισμάτων ικανών να αντέχουν καλύτερα σε ανάλογες φυσικές καταστροφές, η Πορτογαλία μπόρεσε μετά από σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα να ξεπεράσει την καταστροφή, να ορθοποδήσει και να εκσυγχρονιστεί.

Ο Βολταίρος, η εμβληματική αυτή μορφή του Διαφωτισμού, έγραψε λίγους μήνες μετά το «Ποίημα για την καταστροφή της Λισαβόνας», στο οποίο περιέχονται πολλά από τα ερωτήματα που τέθηκαν την εποχή εκείνη με αφορμή τον εν λόγω σεισμό και τα οποία ουδέποτε έπαψαν να προβληματίζουν.

Στην παρούσα τετράγλωσση έκδοση το συγκεκριμένο ποίημα αποδίδεται, 257(!) ολόκληρα χρόνια μετά τη συγγραφή του, για πρώτη φορά στα Ελληνικά και οφείλουμε να τονίσουμε ότι η προσπάθεια, η οποία ελπίζουμε ότι δεν προδίδει το αρχικό κείμενο, αφενός δεν έγινε από επαγγελματία μεταφραστή αφετέρου αποσκοπεί στο να αποτελέσει κίνητρο για να παρουσιαστούν μεταφράσεις κατά το δυνατόν αρτιότερες.

Γιώργος Πρίμπας.

Ποίημα για την καταστροφή της Λισαβόνας

Απόδοση στα ελληνικά: Γιάννα Πρίμπα

Δυστυχισμένοι θνητοί! Σκοτεινή και πένθιμη γη!
Φοβισμένη συγκέντρωση του ανθρώπινου γένους.
Αιώνια παράταση ανώφελου πόνου!
Ελάτε, εσείς φιλόσοφοι, που κραυγάζετε ότι “όλα είναι καλά”,
Και ατενίστε αυτήν την καταστροφή ενός κόσμου.
Δείτε αυτά τα κουρέλια και τις στάχτες του γένους σας,
Αυτό το παιδί και τη μάνα του από κοινού στοιβαγμένοι σε ερείπια,
Αυτά τα διασκορπισμένα μέλη σωμάτων κάτω από μαρμάρινες κολόνες,
Εκατό χιλιάδες τους οποίους καταβρόχθισε η γη
Οι οποίοι, τεμαχισμένοι και ματωμένοι, αλλά ακόμη τρέμοντας,
Ενταφιάστηκαν κάτω από τις φιλόξενες στέγες τους.
Σε τροχό βασανιστηρίων τελειώνουν τις πληγωμένες ζωές τους.
Σε αυτούς που πεθαίνουν ψιθυρίζοντας τη δυστυχία,
Σε αυτό που τρομακτικό θέαμα συμφοράς
Θα απαντήσετε : “Δεν κάνετε τίποτα άλλο από το να απεικονίζετε
Τους σιδερένιους νόμους που δημιούργησε η θέληση του Θεού”;
Θα τους πείτε επιπλέον ενώ ακόμα τρέμει ο σωρός από σάρκες:
“Ο Θεός είναι τιμωρός: το τίμημα της αμαρτίας είναι ο θάνατος”;
Ποιο έγκλημα, ποια αμαρτία βάρυνε αυτές τις νεαρές καρδιές
Ώστε να βρίσκονται ματωμένες και κομματιασμένες στα στήθη των
μητέρων τους;
Μήπως η Λισαβόνα έπεσε βαθύτερα στο ποτό της φαυλότητας
Από το Λονδίνο, το Παρίσι ή την ηλιόλουστη Μαδρίτη;

Σε αυτές οι άντρες χορεύουν· στη Λισαβόνα χασμουριέται η άβυσσος.
Ήρεμοι παρατηρητές των ερειπίων των αδερφών σας
Ασυγκίνητοι από αυτόν τον αποκρουστικό χορό του θανάτου
Εσείς που ήρεμα αναζητάτε το λόγο για τέτοιες καταιγίδες,
Αφήστε τους, αλλά μαστιγώστε την ίδια σας την ασφάλεια·
Τα δάκρυα σας αναπάντεχα θα ανακατευτούν με την πλημμύρα.
Όταν μισανοίγουν οι φρικαλέες σιαγώνες της γης δείχνουν ότι
Ο θρήνος μου είναι αθώος, τα δάκρυα μου είναι δικαιολογημένα.
Περιτριγυρισμένος από τέτοια στυγνότητα που επέδειξε η μοίρα,
Από την οργή του κακού και από τις παγίδες του θανάτου
Αντιμετωπίζοντας την αγριότητα των φυσικών στοιχείων,
Τα δεινά μας είναι κοινά, μου επέτρεψαν να ενδώσω στο θρήνο μου.
“Είναι περηφάνια” λένε - “Η περηφάνια της επαναστατημένης καρδιάς,
Που με έκανε να σκεφτώ ότι θα μπορούσαμε να βαδίζουμε καλύτερα από
ότι κάνουμε.”
Πήγαινε, πες το στις πληγείσες όχθες του Τάγου·
Ψάξε στα ερείπια αυτού του αιματηρού σεισμού·
Ρώτησε την ατμόσφαιρα θανάτου μέσα σε αυτό το σπίτι, το πένθος,
Εάν φταίει η περηφάνια που εκλιπαρεί για βοήθεια στον παράδεισο
Και οίκτο για τα δεινά των ανθρώπων.
“Όλα είναι καλά” λένε “και όλα είναι αναγκαία.”
Έχετε σκεφτεί ότι το σύμπαν θα ήταν χειρότερο
Χωρίς αυτό το διαβολικό χάσμα στην Πορτογαλία;
Είστε τόσο σίγουροι ότι η μεγάλη και αιώνια αιτία,
Που ξέρει τα πάντα, και για τον εαυτό της δημιουργεί,
Θα μπορούσε να μην μας είχε τοποθετήσει σε αυτό το θλιβερό κλίμα
Χωρίς ηφαίστεια να βράζουν κάτω από τα πόδια μας;
Έχετε θέσει αυτό το όριο στην υπέρτατη δύναμη;
Θα της απαγορεύατε να χρησιμοποιήσει την επιείκειά της;

Δεν είναι απεριόριστα τα μέσα του μεγάλου τεχνίτη
Ὡστε να διαμορφώνει τα σχέδιά του;
Δεν θα υπερασπιστώ τον άρχοντα, αλλά θα ευχηθώ
Αυτό το χάσμα που βγάζει φωτιά και θειάφι να είχε εκχύσει
Την απειλητική πλημμύρα του μεταξύ των έρημων περιοχών.
Θεέ, εγώ σέβομαι, αλλά και αγαπώ το σύμπαν.
Αλίμονο, δεν είναι περηφάνια αλλά αγάπη προς τον άνθρωπο
Που θρηνεί για ένα τόσο οδυνηρό χτύπημα όπως αυτό.
Μήπως θα παρηγορούσε τους λυπημένους κατοίκους
Αυτών των φλεγόμενων και ερημωμένων ακτών
Εάν τους έλεγα: “Αφήστε τις ψυχές σας να ζήσουν με ειρήνη·
Τα σπίτια σας θυσιάστηκαν για το καλό του κόσμου·
Στη θέση των κατεστραμμένων παλατιών σας άλλα θα χτιστούν,
Για τους άλλους λαούς άλλα τείχη θα ανεγερθούν·
Ο Βορράς αυξάνει τα πλούτη του πάνω στη δυσάρεστη απώλεια σας·
Τα δεινά σας δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένας κρίκος στο γενικό νόμο·
Για το Θεό είστε σαν αυτά τα σκουλήκια που έρπονται
Που περιμένουν για εσάς στον προκαθορισμένο τάφο σας;”
Τι λόγος να παρηγορήσει θύματα τέτοιου οίκτου!
Να μην προσθέτει σκληρή ύβρη στον πόνο τους.
Μάλλον, δεν στενοχώρησαν την ταραγμένη μου καρδιά
Αυτοί οι σιδερένιοι και αμετάκλητοι νόμοι,
Αυτή η άκαμπτη αλυσίδα σωμάτων, μυαλών και κόσμων.
Τέτοιες σκέψεις είναι μόνο όνειρα ενός ψυχρού στοχαστή.
Ο Θεός κρατάει την αλυσίδα: δεν είναι αυτός που βρίσκεται αλυσοδομένος·
Από ανεκτικότητα επιλογή είναι όλα οργανωμένα·
Αδυσώπητος δεν είναι, αλλά ελεύθερος και δίκαιος.
Γιατί να υποφέρουμε λοιπόν υπό την ηγεσία κάποιου τόσο δίκαιου;
Υπάρχει αυτό το πρόβλημα που οι στοχαστές σου πρέπει να λύσουν.

Σκεφτείτε εάν θα μπορούσαν να θεραπευτούν τα δεινά μας με το να τα αρνούμαστε;

Όλοι οι άνθρωποι τρέμοντας στα χέρια του θεού,

Αναζήτησαν την πηγή του κακού στον κόσμο.

Όταν ο αιώνιος νόμος, που θέτει σε κίνηση τα πάντα

Εξαφανίζει το βράχο από την επίδραση των ανέμων,

Με αστραπές σχίζει και καίει την ανθεκτική βελανιδιά,

Δεν έχουν καμία συναίσθηση του πλήγματος που συντρίβει τα πάντα·

Αλλά εγώ, εγώ ζω και αισθάνομαι, η πληγωμένη μου καρδιά

Ζητά βοήθεια από αυτόν που την έφτιαξε.

Παιδιά της Παντοδύναμης Ενέργειας με θρήνο εκτείνουμε τα

Χέρια μας προς τον κοινό μας άρχοντα.

Το δημιούργημα του Θεού πραγματικά δεν έχει ακουστεί να λέει :

“Γιατί έπρεπε να ήμουν τόσο αχρείο, τόσο κατώτερο, τόσο εύθραυστο;”

Ούτε λόγος, ούτε σκέψη έχει δοθεί σε αυτό.

Το δοχείο αυτό, από τα χέρια του αγγειοπλάστη,

Ξεφεύγει και θρυμματίζεται, δεν έχει πια καρδιά να χτυπά

Η οποία να λαχταρά για ευδαιμονία και να συστέλλεται για μιζέρια.

“Αυτή η μιζέρια” λένε “είναι κάποιων η αρετή”

Ναι· από το σώμα μου που σαπίζει θα γεννηθούν

Χίλια σκουλήκια, όταν ο θάνατος δώσει τέλος στον πόνο μου.

Αυτή είναι τέλεια παρηγοριά μέσα στη δυστυχία μου!

Βλοσυροί παρατηρητές των συμφορών των ανθρώπων

Εσείς διπλασιάζετε και δεν κατευνάζετε τη μιζέρια μου.

Σε εσένα παρατηρώ το άτονο καύχημα της περηφάνιας

Που κρύβει την αρρώστια του με πρόσχημα το περιεχόμενο.

Είμαι ένα αδύναμο μέρος του σπουδαίου όλου.

Ναι· αλλά όλα τα ζώα καταδικασμένα να ζουν

Όλα τα αισθητά πράγματα, γεννημένα από τους ίδιους αυστηρούς νόμους,

Υποφέρουν σαν εμένα, και σαν εμένα επίσης πεθαίνουν.
Ο γύπας αρπάζει την άτολμη λεία,
Και τρυπά με ματωμένο ράμφος τα τρεμάμενα μέλη:
Όλα καλά φαίνονται σε αυτό. Αλλά σε λίγο
Ένας αετός επιτίθεται στον γύπα και τον κομματιάζει·
Ο αετός μένει αποσβολωμένος από το βέλος του άντρα·
Ο άντρας, επιρρεπής στην σκόνη του πεδίου μάχης,
Αναμιγνύοντας το αίμα του με των συνανθρώπων του που πεθαίνουν,
Γίνεται με τη σειρά του τροφή για αρπακτικά πουλιά.
Έτσι όλος ο κόσμος σε κάθε μέλος φωνάζει:
Όλοι γεννήθηκαν για βασανιστήριο και κοινό θάνατο.
Και πάνω από αυτό το φρικτό χάος θα έλεγες ότι
Τα δεινά του καθενός κατασκευάζουν το καλό όλων!
Τι μακαριότητα! Και καθώς, με τρεμάμενη φωνή,
Θνητοί και συμπονετικοί, εσείς λέτε ότι “όλα είναι καλά”,
Το σύμπαν σας πιστεύει και η καρδιά σας
Αντικρούει εκατό φορές την έπαρση του μυαλού σας.
Όλα τα νεκρά και τα ζωντανά αντικείμενα είναι φυλακισμένα στη μάχη.
Παραδεχτείτε το ελεύθερα - το κακό ενεδρεύει στη γη.
Η μυστική του αρχή είναι άγνωστη σε εμάς.
Μπορεί να είναι από τον συγγραφέα του “όλα είναι καλά”;
Μήπως είμαστε καταδικασμένοι να θρηνούμε από τον τυραννικό νόμο
Του μαύρου Τυφώνα ή του βάρβαρου Αριμάν;
Το πνεύμα μου αγνοεί τελείως αυτά τα αποκρουστικά
Τέρατα, τα οποία ο τρεμάμενος κόσμος έκανε θεούς.
Αλλά πώς να αντιληφθώ έναν Θεό εξαιρετικά καλό,
Ο οποίος συσσωρεύει τις χάρες του στον γιο τον οποίο αγαπά
Αλλά, διασκορπίζει το κακό πλουσιοπάροχα;
Ποια ματιά μπορεί να διαπεράσει το βάθος των σχεδίων του;

Από αυτήν την τέλεια Ύπαρξη δεν ήρθε κακό;
Και δεν ήρθε από κανέναν άλλον, γιατί είναι ένας άρχοντας:
Αλλά υπάρχει. Ω, βλοσυρή και παραλυτική αλήθεια!
Ω, εκπληκτική ανάμειξη των ποικιλιών!
Ένας Θεός ήρθε κάτω για να σηκώσει την φυλή μας που πλήγηκε:
Επισκέφθηκε τη γη και δεν την άλλαξε!
Ένας σοφιστής λέει ότι δεν είχε τη δύναμη να την αλλάξει·
“Την είχε” ένας άλλος φωνάζει “αλλά δεν το ήθελε:
Με το χρόνο θα το θελήσει, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία.” Και καθώς
φλυαρούν
Οι κρυμμένες βροντές, που απελευθερώνονται από το υπέδαφος,
Μετατρέπουν σε ερείπια τις εκατοντάδες των πόλεων
Κατά μήκος της χαμογελαστής όψης της Πορτογαλίας.
Ο Θεός είτε κατατροπώνει την έμφυτη ενοχή του ανθρώπου,
Είτε, αυθαίρετος άρχοντας του χώρου και του χρόνου,
Ελεύθερος από οίκτο και ζεστασιά ομοίως,
Συνεχίζει τα παγερά σχέδια τα οποία έχει συλλάβει.
Ή αλλιώς αυτή η άμορφη ύλη, απείθαρχη
Ανέχεται για τον εαυτό της αναφαίρετα λάθη,
Ή αλλιώς ο Θεός μας δοκιμάζει, και αυτή η θνητή ζωή
Δεν είναι τίποτα άλλο παρά το πέρασμα σε αιώνιες σφαίρες.
Είναι μεταβατικός ο πόνος που υποφέρουμε εδώ,
Και ο θάνατος είναι η εύσπλαχνη απελευθέρωση από αυτόν.
Όμως, όταν αυτό το απαίσιο πέρασμα έχει συμβεί
Ποιος θα ισχυριστεί ότι άξιζε το στέμμα;
Όποια πλευρά κι αν διαλέξουμε είναι μεγάλης ανάγκης να στενάζουμε·
Η φύση είναι άλαλη, μάταια την επικαλούμαστε,
Χρειαζόμαστε ένα Θεό να μιλά για την ανθρωπότητα.
Είναι αυτός, μόνος του, για να διευκρινίσει το έργο του,

Να παρηγορήσει τον εξουθενωμένο, και να διαφωτίζει τον σοφό.
Χωρίς αυτόν ο άνθρωπος, καταδικασμένος να κάνει λάθη και να
αμφιβάλει,
Δεν βρίσκει ένα σανίδι που θα μπορούσε να ξαπλώσει επάνω του.
Από τον Λάμπνιτς μαθαίνουμε πως όχι από αόρατα δεσμά,
Σε αυτόν, τον καλύτερο από όσους δυνάμεθα να φανταστούμε κόσμους,
Ατελείωτη διαταραχή, χάος από απελπισία,
Πρέπει να αναμειγνύουν τις μικρές μας χαρές τοιουτοτρόπως με τον πόνο:
Ούτε γιατί οι αθώοι υποφέρουν όλη αυτή τη συμφορά
Από κοινού με τους πιο αποτροπιαστικά ενόχους.
Είναι κοροϊδία να μου πεις ότι όλα είναι καλά.
Σαν τους πολυμαθής γιατρούς, δεν ξέρω τίποτα.
Ο Πλάτων έχει πει ότι οι άνθρωποι κάποτε είχαν φτερά
Και σώματα που να αντέχουν ενάντια στο θανάσιμο κακό·
Αυτός ο πόνος και ο θάνατος ήταν άγνωστοι στον κόσμο τους.
Πως έχουμε πέσει από εκείνη την υψηλή κατάσταση!
Ο άνθρωπος σέρνεται και πεθαίνει: όλα δεν είναι τίποτα άλλο πέρα από
μια πορεία από τη γέννηση στο θάνατο:
Ο κόσμος είναι η αυτοκρατορία της καταστρεπτικότητας.
Αυτή η εύθραυστη κατασκευή από γρήγορα νεύρα και κόκαλα
Δεν μπορεί να αντέξει το αιφνιδιαστικό χτύπημα των στοιχείων·
Αυτό το παροδικό συνονθύλευμα από αίμα και σκόνη
Έγινε μόνο για να διαλυθεί·
Αυτό το τραχύ και ζωηρό αίσθημα του νεύρου
Έγινε για πόνο, τον υπουργό του θανάτου:
Έτσι μέσα στο αυτί μου τρέχει το μήνυμα της φύσης.
Απορρίπτω τον Πλάτωνα και τον Επίκουρο,
Και πιο ελπιδοφόρα στρέφομαι στον πολυμαθή Bayle.
Με το συγκροτημένο σύστημά του ο Bayle μου προσφέρει την αμφιβολία

Αυτός, αρκετά σοφός και σπουδαίος για να μη χρειάζεται κάποιο δόγμα
Έχει σκοτώσει κάθε σύστημα – μάχεται ακόμη και τον εαυτό του:
Σαν τον τυφλό πορθητή των Φιλισταίων,
Ψάχνει κάτω από τα ερείπια τα οποία έχει δημιουργήσει.
Ποια είναι η ετυμηγορία του απέραντου μυαλού;
Σιωπή: το βιβλίο της μοίρας είναι κλειστό σε εμάς.
Ο άνθρωπος είναι ένας άγνωστος στη δική του έρευνα·
Δεν ξέρει από που έρχεται ούτε που πάει.
Βασανισμένα άτομα σε ένα κρεβάτι λάσπης,
Καταβροχθίστηκαν από τον θάνατο, μια κοροϊδία της μοίρας.
Αλλά σκεπτόμενα άτομα, των οποίων τα διορατικά μάτια
Οδηγημένα από τη σκέψη, έχουν μετρήσει τα πεφταστέρια,
Η ύπαρξή μας σμίγει με το άπειρο·
Τον εαυτό μας που ποτέ δεν βλέπουμε ή ποτέ δεν γνωρίζουμε.
Αυτός ο κόσμος, αυτό το θέατρο περηφάνιας και λάθους,
Σμήνη από άρρωστους ανόητους που μιλούν για ευτυχία.
Με παράπονα και φωνές συνεχίζουν την έρευνα
Για να πεθάνουν απρόθυμοι ή να ξαναγεννηθούν.
Σε σπασμωδικές στιγμές στην από πόνο βασανισμένη μας ζωή
Το χέρι της ευχαρίστησης σκουπίζει τα δάκρυα μας·
Αλλά η ευχαρίστηση περνά σαν μια φευγαλέα σκιά,
Και αφήνει για κληρονομιά τον πόνο και τον χαμό.
Το παρελθόν δεν είναι τίποτα παραπάνω για εμάς από μία στοργική λύπη,
Το παρόν είναι βλοσυρό, εκτός και αν το μέλλον είναι ξεκάθαρο.
Εάν ο στοχασμός πρέπει να καταλήξει στο σκοτάδι του τάφου
Όλα θα είναι καλά κάποια μέρα - έτσι κυλάει η ελπίδα μας.
Το ότι όλα είναι καλά δεν είναι τίποτα άλλο από ένα ιδανικό όνειρο.
Η σοφία με εξαπατά: Μόνο ο Θεός έχει δίκιο.
Με ταπεινό αναστεναγμό ως υποκείμενο στον πόνο μου

Δεν εκσφενδονίζω τον εαυτό μου ενάντια στην Πρόνοια.
Κάποτε τραγούδησα, σε ένα λιγότερο πένθιμο τόνο,
Οι ηλιόλουστοι τρόποι της ευχαρίστησης αποτελούν κανόνα από καρδιάς
Οι καιροί έχουν αλλάξει και διδάσκονται από τα χρόνια που σωρεύτηκαν,
Και μοιράζονται από την αδυναμία της ανθρωπότητας
Αναζητώντας ένα φως ανάμεσα στο σκοτάδι που όλο και βαθαίνει,
Δεν μπορώ παρά να υποφέρω, και δεν θα στεναχωρούμαι.
Σε έναν χαλίφη κάποτε, όταν είχε έρθει η τελευταία του ώρα,
Του απευθύνθηκε με ευλάβεια αυτή η προσευχή:
“Για εσένα, μοναδικέ και παντοδύναμε Βασιλιά, αντέχω
Ό,τι Εσύ στερείσαι στην ανέχεια Σου -
Κακό και άγνοια, θλίψη και αμαρτία”.
Θα μπορούσε να προσθέσει και ένα επιπλέον πράγμα - την ελπίδα.

Απόδοση στα ελληνικά: **Γιάννα Πρίμπα**



Poème sur le désastre de Lisbonne

O malheureux mortels ! ô terre déplorable !
O de tous les mortels assemblage effroyable !
D'inutiles douleurs éternel entretien !
Philosophes trompés qui criez : « Tout est bien » ;
Accourez, contemplez ces ruines affreuses,
Ces débris, ces lambeaux, ces cendres malheureuses,
Ces femmes, ces enfants l'un sur l'autre entassés,
Sous ces marbres rompus ces membres dispersés ;
Cent mille infortunés que la terre dévore,
Qui, sanglants, déchirés, et palpitants encore,
Enterrés sous leurs toits, terminent sans secours
Dans l'horreur des tourments leurs lamentables jours !
Aux cris demi-formés de leurs voix expirantes,
Au spectacle effrayant de leurs cendres fumantes,
Direz-vous : « C'est l'effet des éternelles lois
Qui d'un Dieu libre et bon nécessitent le choix ? »
Direz-vous, en voyant cet amas de victimes :
« Dieu s'est vengé, leur mort est le prix de leurs crimes ? »
Quel crime, quelle faute ont commis ces enfants
Sur le sein maternel écrasés et sanglants ?
Lisbonne, qui n'est plus, eut-elle plus de vices
Que Londres, que Paris, plongés dans les délices :
Lisbonne est abîmée, et l'on danse a Paris.

Tranquilles spectateurs, intrépides esprits,
De vos frères mourants contemplant les naufrages,
Vous recherchez en paix les causes des orages :
Mais du sort ennemi quand vous sentez les coups,
Devenus plus humains, vous pleurez comme nous.
Croyez-moi, quand la terre entr'ouvre ses abîmes,
Ma plainte est innocente et mes cris légitimes.
Partout environnés des cruautés du sort,
Des fureurs des méchants, des pièges de la mort,
De tous les éléments éprouvant les atteintes,
Compagnons de nos maux, permettez-nous les plaintes.
C'est l'orgueil, dites-vous, l'orgueil séditieux,
Qui prétend qu'étant mal, nous pouvions être mieux.
Allez interroger les rivages du Tage ;
Fouillez dans les débris de ce sanglant ravage ;
Demandez aux mourants, dans ce séjour d'effroi,
Si c'est l'orgueil qui crie : « O ciel, secourez-moi !
O ciel, ayez pitié de l'humaine misère ! »
« Tout est bien, dites-vous, et tout est nécessaire. »
Quoi ! l'univers entier, sans ce gouffre infernal,
Sans engloutir Lisbonne, eût-il été plus mal ?
Êtes-vous assurés que la cause éternelle
Qui fait tout, qui sait tout, qui créa tout pour elle,
Ne pouvait nous jeter dans ces tristes climats
Sans former des volcans allumés sous nos pas ?
Borneriez-vous ainsi la suprême puissance ?
Lui défendriez-vous d'exercer sa clémence ?

L'éternel artisan n'a-t-il pas dans ses mains
Des moyens infinis tout prêts pour ses desseins ?
Je désire humblement, sans offenser mon maître,
Que ce gouffre enflammé de soufre et de salpêtre
Eût allumé ses feux dans le fond des déserts.

Je respecte mon Dieu, mais j'aime l'univers.
Quand l'homme ose gémir d'un fléau si terrible,
Il n'est point orgueilleux, hélas ! il est sensible.

Les tristes habitants de ces bords désolés
Dans l'horreur des tourments seraient-ils consolés
Si quelqu'un leur disait : « Tombez, mourez tranquilles ;
Pour le bonheur du monde on détruit vos asiles ;
D'autres mains vont bâtir vos palais embrasés,
D'autres peuples naîtront dans vos murs écrasés ;
Le Nord va s'enrichir de vos pertes fatales ;
Tous vos maux sont un bien dans les lois générales ;
Dieu vous voit du même oeil que les vils vermisseaux
Dont vous serez la proie au fond de vos tombeaux ? »
A des infortunés quel horrible langage !
Cruels, à mes douleurs n'ajoutez point l'outrage.

Non, ne présentez plus à mon cœur agité
Ces immuables lois de la nécessité,
Cette chaîne des corps, des esprits, et des mondes.
O rêves des savants ! ô chimères profondes !
Dieu tient en main la chaîne, et n'est point enchaîné ;
Par son choix bienfaisant tout est déterminé :
Il est libre, il est juste, il n'est point implacable.

Pourquoi donc souffrons-nous sous un maître équitable ?
Voilà le nœud fatal qu'il fallait délier.
Guérirez-vous nos maux en osant les nier ?
Tous les peuples, tremblant sous une main divine,
Du mal que vous niez ont cherché l'origine.
Si l'éternelle loi qui meut les éléments
Fait tomber les rochers sous les efforts des vents,
Si les chênes touffus par la foudre s'embrasent,
Ils ne ressentent point les coups qui les écrasent :
Mais je vis, mais je sens, mais mon cœur opprimé
Demande des secours au Dieu qui l'a formé.
Enfants du Tout-Puissant, mais nés dans la misère,
Nous étendons les mains vers notre commun père.
Le vase, on le sait bien, ne dit point au potier :
« Pourquoi suis-je si vil, si faible et si grossier ? »
Il n'a point la parole, il n'a point la pensée ;
Cette urne en se formant qui tombe fracassée,
De la main du potier ne reçut point un cœur
Qui désirât les biens et sentît son malheur.
Ce malheur, dites-vous, est le bien d'un autre être.
De mon corps tout sanglant mille insectes vont naître ;
Quand la mort met le comble aux maux que j'ai soufferts,
Le beau soulagement d'être mangé des vers !
Tristes calculateurs des misères humaines,
Ne me consolez point, vous aigrissez mes peines ;
Et je ne vois en vous que l'effort impuissant
D'un fier infortuné qui feint d'être content.

Je ne suis du grand tout qu'une faible partie :
Oui ; mais les animaux condamnés à la vie,
Tous les êtres sentants, nés sous la même loi,
Vivent dans la douleur, et meurent comme moi.

Le vautour acharné sur sa timide proie
De ses membres sanglants se repaît avec joie ;
Tout semble bien pour lui : mais bientôt à son tour
Un aigle au bec tranchant dévora le vautour ;
L'homme d'un plomb mortel atteint cette aigle altière :
Et l'homme aux champs de Mars couché sur la poussière,
Sanglant, percé de coups, sur un tas de mourants,
Sert d'aliment affreux aux oiseaux dévorants.

Ainsi du monde entier tous les membres gémissent :
Nés tous pour les tourments, l'un par l'autre ils périssent :
Et vous composerez dans ce chaos fatal
Des malheurs de chaque être un bonheur général !
Quel bonheur ! Ô mortel et faible et misérable.
Vous criez « Tout est bien » d'une voix lamentable,
L'univers vous dément, et votre propre cœur
Cent fois de votre esprit a réfuté l'erreur.

Éléments, animaux, humains, tout est en guerre.
Il le faut avouer, le mal est sur la terre :
Son principe secret ne nous est point connu.
De l'auteur de tout bien le mal est-il venu ?
Est-ce le noir Typhon [3], le barbare Arimane ,
Dont la loi tyrannique à souffrir nous condamne ?
Mon esprit n'admet point ces monstres odieux

Dont le monde en tremblant fit autrefois des dieux.
Mais comment concevoir un Dieu, la bonté même,
Qui prodigua ses biens à ses enfants qu'il aime,
Et qui versa sur eux les maux à pleines mains ?
Quel oeil peut pénétrer dans ses profonds desseins ?
De l'Être tout parfait le mal ne pouvait naître ;
Il ne vient point d'autrui, puisque Dieu seul est maître :
Il existe pourtant. O tristes vérités !
O mélange étonnant de contrariétés !
Un Dieu vint consoler notre race affligée ;
Il visita la terre, et ne l'a point changée !
Un sophiste arrogant nous dit qu'il ne l'a pu ;
« Il le pouvait, dit l'autre, et ne l'a point voulu :
Il le voudra, sans doute » ; et, tandis qu'on raisonne,
Des foudres souterrains engloutissent Lisbonne,
Et de trente cités dispersent les débris,
Des bords sanglants du Tage à la mer de Cadix.
Ou l'homme est né coupable, et Dieu punit sa race,
Ou ce maître absolu de l'être et de l'espace,
Sans courroux, sans pitié, tranquille, indifférent,
De ses premiers décrets suit l'éternel torrent ;
Ou la matière informe, à son maître rebelle,
Porte en soi des défauts nécessaires comme elle ;
Ou bien Dieu nous éprouve, et ce séjour mortel
N'est qu'un passage étroit vers un monde éternel.
Nous essayons ici des douleurs passagères :
Le trépas est un bien qui finit nos misères.

Mais quand nous sortirons de ce passage affreux,
Qui de nous prétendra mériter d'être heureux ?

Quelque parti qu'on prenne, on doit frémir, sans doute.

Il n'est rien qu'on connaisse, et rien qu'on ne redoute.

La nature est muette, on l'interroge en vain ;

On a besoin d'un Dieu qui parle au genre humain.

Il n'appartient qu'à lui d'expliquer son ouvrage,

De consoler le faible, et d'éclairer le sage.

L'homme, au doute, à l'erreur, abandonné sans lui,

Cherche en vain des roseaux qui lui servent d'appui.

Leibnitz ne m'apprend point par quels nœuds invisibles,

Dans le mieux ordonné des univers possibles,

Un désordre éternel, un chaos de malheurs,

Mêle à nos vains plaisirs de réelles douleurs,

Ni pourquoi l'innocent, ainsi que le coupable,

Subit également ce mal inévitable.

Je ne conçois pas plus comment tout serait bien :

Je suis comme un docteur ; hélas ! je ne sais rien.

Platon dit qu'autrefois l'homme avait eu des ailes,

Un corps impénétrable aux atteintes mortelles ;

La douleur, le trépas, n'approchaient point de lui.

De cet état brillant qu'il diffère aujourd'hui !

Il rampe, il souffre, il meurt ; tout ce qui naît expire ;

De la destruction la nature est l'empire.

Un faible composé de nerfs et d'ossements

Ne peut être insensible au choc des éléments ;

Ce mélange de sang, de liqueurs, et de poudre,

Puisqu'il fut assemblé, fut fait pour se dissoudre ;
Et le sentiment prompt de ces nerfs délicats
Fut soumis aux douleurs, ministres du trépas :
C'est là ce que m'apprend la voix de la nature.
J'abandonne Platon, je rejette Épicure.
Bayle en sait plus qu'eux tous ; je vais le consulter :
La balance à la main, Bayle enseigne à douter,
Assez sage, assez grand pour être sans système,
Il les a tous détruits, et se combat lui-même :
Semblable à cet aveugle en butte aux Philistins,
Qui tomba sous les murs abattus par ses mains.
Que peut donc de l'esprit la plus vaste étendue ?
Rien : le livre du sort se ferme à notre vue.
L'homme, étranger à soi, de l'homme est ignoré.
Que suis-je, où suis-je, où vais-je, et d'où suis-je tiré ?
Atomes tourmentés sur cet amas de boue,
Que la mort engloutit, et dont le sort se joue,
Mais atomes pensants, atomes dont les yeux,
Guidés par la pensée, ont mesuré les cieux ;
Au sein de l'infini nous élançons notre être,
Sans pouvoir un moment nous voir et nous connaître.
Ce monde, ce théâtre et d'orgueil et d'erreur,
Est plein d'infortunés qui parlent de bonheur.
Tout se plaint, tout gémit en cherchant le bien-être :
Nul ne voudrait mourir, nul ne voudrait renaître.
Quelquefois, dans nos jours consacrés aux douleurs,
Par la main du plaisir nous essuyons nos pleurs ;

Mais le plaisir s'envole, et passe comme une ombre ;
Nos chagrins, nos regrets, nos pertes, sont sans nombre.
Le passé n'est pour nous qu'un triste souvenir ;
Le présent est affreux, s'il n'est point d'avenir,
Si la nuit du tombeau détruit l'être qui pense.
Un jour tout sera bien, voilà notre espérance ;
Tout est bien aujourd'hui, voilà l'illusion.
Les sages me trompaient, et Dieu seul a raison.
Humble dans mes soupirs, soumis dans ma souffrance,
Je ne m'élève point contre la Providence.
Sur un ton moins lugubre on me vit autrefois
Chanter des doux plaisirs les séduisantes lois :
D'autres temps, d'autres mœurs instruit par la vieillesse,
Des humains égarés partageant la faiblesse,
Dans une épaisse nuit cherchant à m'éclairer,
Je ne sais que souffrir, et non pas murmurer.
Un calife autrefois, à son heure dernière,
Au Dieu qu'il adorait dit pour toute prière :
« Je t'apporte, ô seul roi, seul être illimité,
Tout ce que tu n'as pas dans ton immensité,
Les défauts, les regrets, les maux, et l'ignorance.
Mais il pouvait encore ajouter l'espérance.



Poem on the Lisbon Disaster

Unhappy mortals! Dark and mourning earth!
Affrighted gathering of human kind!
Eternal lingering of useless pain!
Come, ye philosophers, who cry, "All's well,"
And contemplate this ruin of a world.
Behold these shreds and cinders of your race,
This child and mother heaped in common wreck,
These scattered limbs beneath the marble shafts-
A hundred thousand whom the earth devours,
Who, torn and bloody, palpitating yet,
Entombed beneath their hospitable roofs,
In racking torment end their stricken lives.
To those expiring murmurs of distress,
To that appalling spectacle of woe,
Will ye reply: "You do but illustrate
The Iron laws that chain the will of God"?
Say ye, o'er that yet quivering mass of flesh:
"God is avenged: the wage of sin is death"?
What crime, what sin, had those young hearts conceived
That lie, bleeding and torn, on mother's breast?
Did fallen Lisbon deeper drink of vice

Than London, Paris, or sunlit Madrid?
In these men dance; at Lisbon yawns the abyss.
Tranquil spectators of your brothers' wreck,
Unmoved by this repellent dance of death,
Who calmly seek the reason of such storms,
Let them but lash your own security;
Your tears will mingle freely with the flood.
When earth its horrid jaws half open shows,
My plaint is innocent, my cries are just.
Surrounded by such cruelties of fate,
By rage of evil and by snares of death,
Fronting the fierceness of the elements,
Sharing our ills, indulge me my lament.
"Tis pride," ye say- "the pride of rebel heart,
To think we might fare better than we do."
Go, tell it to the Tagus' stricken banks;
Search in the ruins of that bloody shock;
Ask of the dying in that house, of grief,
Whether 'tis pride that calls on heaven for help
And pity for the sufferings of men.
"All's well," ye say, "and all is necessary."
Think ye this universe had been the worse
Without this hellish gulf in Portugal?
Are ye so sure the great eternal cause,

That knows all things, and for itself creates,
Could not have placed us in this dreary clime
Without volcanoes seething 'neath our feet?
Set you this limit to the power supreme?
Would you forbid it use its clemency?
Are not the means of the great artisan
Unlimited for shaping his designs?
The master I would not offend, yet wish
This gulf of fire and sulphur had outpoured
Its baleful flood amid the desert wastes.
God I respect, yet love the universe.
Not pride, alas, it is, but love of man,
To mourn so terrible a stroke as this.
Would it console the sad inhabitants
Of these aflame and desolated shores
To say to them: "Lay down your lives in peace;
For the world's good your homes are sacrificed;
Your ruined palaces shall others build,
For other peoples shall your walls arise;
The North grows rich on your unhappy loss;
Your ills are but a link In general law;
To God you are as those low creeping worms
That wait for you in your predestined tombs"?
What speech to hold to victims of such ruth!

Add not, such cruel outrage to their pain.
Nay, press not on my agitated heart
These iron and irrevocable laws,
This rigid chain of bodies, minds, and worlds.
Dreams of the bloodless thinker are such thoughts.
God holds the chain: is not himself enchained;
By indulgent choice is all arranged;
Implacable he's not, but free and just.
Why suffer we, then, under one so just?
There is the knot your thinkers should undo.
Think ye to cure our ills denying them?
All peoples, trembling at the hand of God,
Have sought the source of evil in the world.
When the eternal law that all things moves
Doth hurl the rock by impact of the winds,
With lightning rends and fires the sturdy oak,
They have no feeling of the crashing blows;
But I, I live and feel, my wounded heart
Appeals for aid to him who fashioned it.
Children of that Almighty Power, we stretch
Our hands in grief towards our common sire.
The vessel, truly, is not heard to say:
"Why should I be so vile, so coarse, so frail?"
Nor speech nor thought is given unto it.

The urn that, from the potter's forming hand,
Slips and is shattered has no living heart
That yearns for bliss and shrinks from misery.
"This misery," ye say, "Is others' good."
Yes; from my mouldering body shall be born
A thousand worms, when death has closed my pain.
Fine consolation this in my distress!
Grim speculators on the woes of men,
Ye double, not assuage, my misery.
In you I mark the nerveless boast of pride
That hides its ill with pretext of content.
I am a puny part of the great whole.
Yes; but all animals condemned to live,
All sentient things, born by the same stern law,
Suffer like me, and like me also die.
The vulture fastens on his timid prey,
And stabs with bloody beak the quivering limbs:
All's well, it seems, for it. But in a while
An eagle tears the vulture into shreds;
The eagle is transfixed by shaft of man;
The man, prone in the dust of battlefield,
Mingling his blood with dying fellow men,
Becomes in turn the food of ravenous birds.
Thus the whole world in every member groans:

All born for torment and for mutual death.
And o'er this ghastly chaos you would say
The ills of each make up the good of all!
What blessedness! And as, with quaking voice,
Mortal and pitiful, ye cry, "All's well,"
The universe belies you, and your heart
Refutes a, hundred times your mind's conceit.
All dead and living things are locked in strife.
Confess it freely - evil stalks the land
Its secret principle unknown to us.
Can it be from the author of all good?
Are we condemned to weep by tyrant law
Of black Typhon or barbarous Ahriman?
These odious monsters, whom a trembling world
Made gods, my spirit utterly rejects.
But how conceive a God supremely good,
Who heaps his favours on the sons he loves
Yet scatters evil with as large a hand?
What eye can pierce the depth of his designs?
From that all-perfect Being came not ill:
And came it from no other, for he's lord:
Yet it exists. O stern and numbing truth!
O wondrous mingling of diversities!
A God came down to lift our stricken race:

He visited the earth, and changed it not!
One sophist says he had not power to change;
"He had," another cries, "but willed it not:
In time he will, no doubt." And, while they prate
The hidden thunders, belched from underground,
Fling wide the ruins of a hundred towns
Across the smiling face of Portugal.
God either smites the inborn guilt of man,
Or, arbitrary lord of space and time,
Devoid alike of pity and of wrath,
Pursues the cold designs he has conceived.
Or else this formless stuff, recalcitrant,
Bears in itself inalienable faults;
Or else God tries us, and this mortal life
Is but the passage to eternal spheres.
'Tis transitory pain we suffer here,
And death its merciful deliverance.
Yet, when this dreadful passage has been,
Who will contend he has deserved the crown?
Whatever side we take we needs must groan;
Nature is dumb, in vain appeal to it,
The human race demans a word of God.
'Tis his alone to illustrate his work,
Console the weary, and illumine the wise.

Without him man, to doubt and error doomed,
Finds not a reed that he may lean upon.
From Leibniz learn we not by what unseen
Bonds, in this best of all imagined worlds,
Endless disorder, chaos of distress,
Must mix our little pleasures thus with pain:
Nor why the guiltless suffer all this woe
In common with the most abhorrent guilt.
'Tis mockery to tell me all is well.
Like learned doctors, nothing do I know.
Plato has said that men did once have wings
And bodies proof against all mortal ill;
That pain and death were strangers to their world.
How have we fallen from that high estate!
Man crawls and dies: all is but born to die:
The world's the empire of destructiveness.
This frail construction of quick nerves and bones
Cannot sustain the shock of elements;
This temporary blend of blood and dust
Was put together only to dissolve;
This prompt and vivid sentiment of nerve
Was made for pain, the minister of death:
Thus in my ear does nature's message run.
Plato and Epicurus I reject,

And turn more hopefully to learned Bayle.
With even poised scale Bayle bids me doubt
He, wise enough and great to need no creed,
Has slain all system - combats even himself:
Like that blind conqueror of Philistines,
He sinks beneath the ruin he has wrought.
What is the verdict of the vastest mind?
Silence: the book of fate is closed to us.
Man is a stranger to his own research;
He knows not whence he comes, nor whither goes.
Tormented atoms in a bed of mud,
Devoured by death, a mockery of fate.
But thinking atoms, whose far-seeing eyes,
Guided by thought, have measured the faint stars,
Our being mingles with the infinite;
Ourselves we never see, or come to know.
This world, this theatre of pride and wrong,
Swarms with sick fools who talk of happiness.
With plaints and groans they follow up the quest,
To die reluctant, or be born again.
At fitful moments in our pain-racked life
The hand of pleasure wipes away our tears;
But pleasure passes like a fleeting shade,
And leaves a legacy of pain and loss.

The past for us is but a fond regret,
The present grim, unless the future's clear.
If thought must end in darkness of the tomb,
All will be well one day - so runs our hope.
All now is well, is but an ideal dream.
The wise deceive me: God alone is right.
With lowly sighing, subject in my pain,
I do not fling myself 'gainst Providence.
Once did I sing, in less lugubrious tone,
The sunny ways of pleasure's genial rule;
The times have changed, and, taught by growing age,
And sharing of the frailty of mankind,
Seeking a light amid the deepening gloom,
I can but suffer, and will not repine.
A caliph once, when his last hour had come,
This prayer addressed to him he revered:
"To thee, sole and all-powerful king, I bear
What thou dost lack in thy immensity-
Evil and ignorance, distress and sin."
He might have added one thing further - hope.



Poema sul disarto di Lisbona

Poveri umani! e povera terra nostra!
Terribile coacervo di disastri!
Consolatori ognor d'inutili dolori!
Filosofi che osate gridare tutto è bene,
venite a contemplar queste rovine orrende:
muri a pezzi, carni a brandelli e ceneri.
Donne e infanti ammucchiati uno sull' altro
sotto pezzi di pietre, membra sparse;
centomila feriti che la terra divora,
straziati e insanguinati ma ancor palpitanti,
sepolti dai lor tetti, perdono senza soccorsi,
tra atroci tormenti, le lor misere vite.
Ai lamenti smorzati di voci moribonde,
alla vista pietosa di ceneri fumanti,
direte : è questo l'effetto delle leggi eterne
che a un Dio libero e buono non lasciano la scelta?
Direte, vedendo questi mucchi di vittime:
fu questo il prezzo che Dio fece pagar pei lor peccati?
Quali peccati ? Qual colpa han commesso questi infanti
schiacciati e insanguinati sul materno seno?
La Lisbona che fu conobbe maggior vizi
di Parigi e di Londra, immerse nei piaceri?
Lisbona è distrutta e a Parigi si balla.
Tranquilli spettatori, spiriti intrepidi,
dei fratelli morenti assistendo al naufragio

voi cercate in pace le cause dei disastri;
ma se avvertite i colpi avversi del destino,
divenite più umani e come noi piangete.
Credetemi, allorquando la terra c'inghiotte negli abissi
innocente è il lamento e legittimo il grido:
ovunque avvolti in una crudele sorte,
in furori malvagi e imboscate mortali,
subendo l'attacco di tutti gli Elementi:
compagni dei miei mali, possiamo pur lamentarci.
E' l'orgoglio, direte, il ripugnante orgoglio
che ci fa dir che il mal poteva esser minore.
Interrogate, orsù, le sponde del mio Tago,
frugate, orsù, fra le macerie insanguinate,
chiedete ai moribondi, in preda a gran terrore,
se è l'orgoglio che grida: "aiutami o cielo!
O ciel, pietà per le miserie umane!"
"Tutto è bene , voi dite, e tutto è necessario".
Senza questo massacro, senza inghiottir Lisbona,
l' universo peggior sarebbe dunque stato ?
Siete davvero certi che la causa eterna
che tutto può, che tutto sa, creando per se stessa
non poteva gettarci in questi tristi climi
senza accenderci sotto dei vulcani?
Così limitereste la potenza suprema?
D'esser clemente allor le impedireste?
Non ha forse l'eterno artigiano nelle sue mani
Mezzi infiniti adatti ai suoi disegni?
Umilmente vorrei, senza offendere il Signore,
che questo abisso infiammato di zolfo e salnitro,

avesse acceso il fuoco in un deserto;
rispetto Dio, ma amo l'universo.
Se l'uomo osa dolersi di un sì terribile flagello
non è perché è orgoglioso, ahimè, ma sofferente .
I poveri abitanti di queste desolate rive,
tra gli orrendi tormenti sarebber consolati
se qualcun gli dicesse : “Sprofondate e morite tranquilli,
le vostre case per il bene del mondo son distrutte;
altre mani costruiranno altri palazzi;
altra gente avrà i muri che qui oggi vedete cader;
il Nord si arricchirà delle vostre odierne perdite,
i vostri mali d’ oggi sono un ben sul piano generale;
agli occhi di Dio uguali siete ai vili vermicelli
di cui sarete preda nel fondo della fossa”?
Orribile linguaggio per degli infortunati!
Crudeli! Non aggiungete oltraggio al mio dolore!
Non opponete più alla mia angoscia
le immutabili Leggi di Necessità:
questa catena di corpi, di spiriti e di mondi.
O sogni dei sapienti! O abissali chimere!
Dio tiene in man la catena e non è incatenato;
Dalla sua saggia scelta tutto è stabilito:
Egli è libero, giusto e affatto implacabile.
Perché dunque soffriam sotto un Signore equanime¹?
Ecco il nodo fatal che scioglier si doveva.
Osando negarli guarirete i mali nostri?
Le genti tremebonde sotto una man divina
Del mal che voi negate han cercato il perché.
Se la legge che da sempre governa gli elementi

può far cader le rocce con lo spirar dei venti,
se le querce frondute s'incendian con la folgore,
pur non avvertono i colpi che le atterrano;
ma io vivo, io sento ed il mio cuore oppresso
chiede soccorso al creatore Iddio;
suoi figli, sì, ma nati nel dolore,
tendiam le mani al nostro unico padre.
Il vaso, si sa, non domanda al vasaio:
perchè mi facesti così vil, caduco e grossolano?
Esso non può parlare né pensare:
quest'urna che si forma, che a terra cade in pezzi
dall'artigian non ricevette un cuore
per anelare il bene ed avvertire il male.
Il suo mal, dite voi, è il ben di un altro...
Il mio corpo insanguinato darà vita a mille insetti.
Quando la morte pon fine ai mali che ho sofferto,
un bel conforto è quello di andare in pasto ai vermi!
Squallidi disquisitori delle miserie umane,
anziché consolarmi, le mie pene rendete ancor più amare;
e in voi non vedo che lo sforzo impotente
di indomito ferito che vuol dirsi contento.
Del tutto io non son che un picciol pezzo:
è ver; ma gli animali condannati a vivere,
tutti soggetti ad una stessa legge,
vivono nel dolore e muoion come me.
L'avvoltoio avvinghiata la timida preda
lieto si pasce delle sue carni insanguinate:
tutto sembra andar bene per lui; ma ben presto, a sua volta,
un'aquila dal becco tagliente divora l'avvoltoio.

L'uomo colpisce col piombo micidial l'aquila altera,
finché lui stesso, in battaglia, disteso sulla polvere,
sanguinante e trafitto dai colpi, con altri moribondi,
serve da cibo orrendo agli uccelli rapaci.
Così del Mondo intero tutti i viventi gemono,
nati per il dolor, si dan l'un l'altro morte.
E voi ricomponete, da questo caos fatale,
dal male di ogni essere, la gioia generale?
Quale felicità ! o debole e misero mortale!
“Tutto è bene” gridate con stridula voce:
l'universo vi smentisce, e il vostro stesso cuore
cento volte ha smentito il vostro errore.
Elementi, animali, umani tutto è in guerra.
Confessiamolo pure, il male è sulla terra:
la ragione profonda è sconosciuta.
Dall' autor d' ogni ben provenne il male?
E' forse il nero Tifone², il barbaro Arimanno³
che con legge tirannica al male ci condanna?
La mente non ammette questi mostri odiosi,
che il mondo tremebondo degli antichi aveva fatto Dei.
Ma come concepire un Dio, la bontà stessa,
che prodigò i suoi beni alle creature amate,
che poi versò su loro i mali a piene mani?
Qual occhio penetrar può i suoi profondi fini?
Dall' Essere Perfetto il mal non poté nascere;
Non può venir da altri⁴, ché solo Dio è Padrone.
Eppure esiste. O tristi verità!
O strano intreccio di contraddizioni!
Un Dio venne a consolar la nostra razza afflitta,

la terra visitò senza cambiarla⁵.
Un sofista arrogante sostiene che nol poté;
lo poteva, afferma un altro, ma non l'ha voluto.
Lo vorrà, senza dubbio; ma mentre ragioniamo,
folgori sotterranee inghiottono Lisbona,
e di trenta città disperdon le rovine,
dal greto insanguinato del Tago a Gibilterra.
O l'uom nacque colpevole e la sua razza Iddio punisce;
o il Padrone assoluto del mondo e dello spazio,
senza collera e senza pietà, tranquillo e indifferente,
contempla del suo primo voler gli eterni effetti;
o la materia informe, ribelle al suo padrone,
porta con sé i difetti, com'essa necessari;
o Dio vuol metterci alla prova, ed il mortal soggiorno⁶
altro non è che un misero passaggio al mondo eterno.
Patiamo qui dolori passeggeri;
la morte è un bene che alle nostre miserie pone fine;
ma quando usciremo da quest'orrendo passaggio
chi di noi potrà dir di meritare la felicità?
Quale che sia la nostra decisione, c'è da tremare infatti:
nulla conosciamo e nulla è senza tema.
Muta è Natura e invan la interroghiamo:
ci occorre un Dio che parli all'uomo;
spetta a lui di spiegar l'opera sua,
di consolare il debole e illuminare il saggio.
Al dubbio abbandonato e all'error, senza il suo aiuto,
l'uomo invan cercherà il sostegno di un bastone.
Leibnitz non spiega con quali oscuri fili
nel più ordinato dei possibili universi,

un disordine eterno, un caos di sventure,
al nostro vano piacer dolor reale intrecci;
né mi spiega perchè, come il colpevole, pur l'innocente
debba subire il male senza scampo;
né capisco perché tutto sia bene:
ahimè! come un dottor io son che non sa niente.
Sostien Platone che l'uomo un dì fu alato
col corpo invulnerabile ai colpi mortali;
il dolore, la morte mai si avvicinavano
al suo stato di grazia, così diverso dall'odierno stato!
Si aggrappa, soffre, muore; ciò che nasce è destinato a perire;
Della distruzione la natura è l'impero.
Un debole composto di nervi e di ossa
non può non risentir del turbinò del mondo;
questo misto di polvere, liquidi e di sangue
fu impastato perché si dissolvesse;
e i pronti sensi di nervi tanto vivi
fur soggetti al dolor che poi gli dà la morte.
E' questo che m'insegna la legge di Natura.
Abbandono Platone, respingo Epicuro .
Bayle ne sa più di tutti: lo vado a consultare:
bilancia alla mano, Bayle insegna a dubitare;
saggio e grande abbastanza per non aver sistemi,
li ha tutti distrutti, mettendo in discussione anche se stesso:
in ciò simile al cieco esposto ai Filistei
che cadde sotto i muri abbattuti con sue mani.
Che può dunque lo spirito vedere all'orizzonte?
Nulla: ché il libro del Destin si chiude alla sua vista.
L'uomo, estraneo a se stesso, all'uomo è sconosciuto.

Che sono? dove sono? dove vado? e donde vengo?
Atomi tormentati in questo ammasso di fango,
che la morte inghiotte e la cui sorte è in gioco;
ma atomi pensanti, atomi i cui occhi
guidati dal pensiero han misurato i cieli:
con tutto il nostro essere tendiamo all'infinito,
eppure non riusciamo a conoscere noi stessi .
Questo mondo, teatro dell'orgoglio e dell'errore,
di disgraziati è pieno che credon tutto bene.
Ognun si duole e geme mentre il bene cerca;
nessuno vuol morir, rinascere nemmeno⁷.
Eppur nei giorni destinati al dolore,
le lacrime asciughiamo col piacere;
ma il piacere svanisce e passa come un'ombra,
mentre le pene, le perdite e i rimpianti sono tanti.
Il passato non è che spiacevole ricordo,
oscuro è il presente se non c'è avvenire,
se il nulla sepolcrale distrugge l'io pensante.
Tutto ben sarà un giorno: è questa la speranza⁸;
tutto oggi è bene: è questa l'illusione.
I saggi mi ingannavan, solo Dio ha ragione.
Umile nei miei sospiri, prono nei miei dolori,
non me la prendo con la Provvidenza.
Di men lugubre umor fui visto un tempo
dei dolci piaceri cantar le leggi seducenti.
È cambiato col tempo il mio costume ed in vecchiaia,
partecipe di umana e malintesa debolezza,
cercando un po' di luce nella notte oscura,
non posso che soffrire senza dir parola.

Una volta un Califfo, alla fin di sua vita,
al Dio che adorava rivolse una preghiera:
“Ti porto, unico Dio, che limiti non hai,
quel che non hai nel tuo potere immenso:
i difetti, i rimpianti, il male e l’ignoranza.”
Ma aggiungere poteva: la speranza.

[François-Marie Arouet de Voltaire](#)

Poème sur le désastre de Lisbonne

Ποίημα για την καταστροφή της Λισαβόνας

Poem on the Lisbon Disaster

Poema sul disastro di Lisbona

(τετράγλωσση έκδοση: Fr, Gr, En, It)

Απόδοση στα ελληνικά: **Γιάννα Πρίμπα**



νέο Flipping book

24

[Ψηφιακά Βιβλία Ποιότητας](#)